

GARCIA SALA, Ivan; SANZ ROIG, Diana; ZABOKLICKA, Bożena (ed.)
Traducció indirecta en la literatura catalana
 Lleida: Punctum, 2014, 199 p.
 ISBN 978-84-941987-7-9

«If one assumes that a translation is a poor copy of the original, then an indirect translation is inevitably a poor copy of this poor copy». L'estudiosa Hannah Pięta recorda aquest raonament que parteix, és clar, d'un prejudici cap a la traducció per il·lustrar l'argument que potser explica la desatenció dels estudiosos cap al fenomen de la traducció indirecta. Lluny d'aquesta simplificació, el llibre que ressenyem contribueix indubtablement a rescabalar part d'aquesta desatenció i explica amb molta claredat la complexitat d'un fenomen com la traducció indirecta i el seu paper en la configuració d'un sistema cultural. El volum *Traducció indirecta en la literatura catalana*, editat per Ivan Garcia Sala, Diana Sanz Roig i Bożena Zaboklicka, recull les aportacions de vuit estudiosos en el marc del V Simposi sobre Traducció i Recepció en la Literatura Catalana Contemporània, celebrat el desembre de 2013, que organitza el Grup d'Estudis de Traducció, Recepció i Literatura Catalana (TRILCAT).

Els resultats que presenta el llibre són de dues classes: en primer lloc, de tipus metodològic i procedimental, perquè la contribució de Pięta, «What do (we think) we know about indirectness in literary translation? A tentative review of the state-of-the-art and possible research avenues», descriu la situació dels estudis sobre traducció indirecta i proposa algunes nocions terminològiques que podrien cobrir part de les mancances actuals que dificulten la recerca en aquest àmbit. Així mateix, les aportacions dels especialistes forneixen, com indica Pięta que passa en molts casos, uns models metodològics *de facto* útils per a altres recerques sobre traducció indirecta. En segon lloc, i aquest, és clar, n'és el resultat més evident, les aportacions del volum contribueixen al coneixement del sistema

literari català de l'època contemporània, des de mitjan segle XIX, amb una aportació sobre la traducció de la *Iliada* que va publicar Conrad Roure, fins als nostres dies, amb l'estudi de les últimes incorporacions de literatura japonesa al mercat editorial català.

Després de traçar un estat de la qüestió sobre els estudis de traducció indirecta i la terminologia en llengua anglesa que han posat en circulació alguns estudiosos, Pięta sistematitza algunes de les característiques d'aquest fenomen a partir de cinc preguntes bàsiques sobre la traducció indirecta: què és, on té lloc, quan té lloc, per què té lloc i quins efectes té en la literatura de recepció. Aquestes preguntes permeten a l'autora qüestionar alguns pressupòsits que regeixen sovint els estudis sobre traducció indirecta, com ara que és una pràctica limitada a les literatures perifèriques o dominades, o bé a aproximar-s'hi exclusivament com a fenomen històric, malgrat la presència que té actualment en moltes literatures.

Com assenyalàvem, l'objectiu principal del volum és oferir una mirada sobre la traducció indirecta en la literatura catalana. En les aportacions dels especialistes, aquesta mirada es construeix a partir d'un punt de vista descriptiu i historicista; gràcies al tractament d'autors, obres i èpoques diverses, obtenim una visió transversal sobre el fenomen a les lletres catalanes contemporànies. L'aportació de Joan-Josep Mussarra estudia la traducció d'un clàssic grec, la *Iliada*, feta a partir de les versions franceses de Pierre Giguet i Leconte de Lisle. Conrad Roure va ser l'encarregat d'elaborar aquesta traducció en prosa destinada a la publicació al *Diari Català*, que va editar-se entre 1879 i 1881. L'estudi d'aquesta traducció, pionera en la introducció i la popularització dels clàssics

grecollatins en català a l'època contemporània, permet a Mussarra posar en relleu alguns condicionants decisius en el procés d'anostrament, com ara la manca de normativització de la llengua, la falta d'una tradició filològica sòlida i, en conseqüència, la dependència absoluta dels textos pont en francès.

Un cas ben diferent d'incorporació de textos estrangers al català per mitjà d'una altra llengua de mediació són les versions de poesia xinesa, que disposen d'il·lustres conreadors des del començament del segle xx. Manel Ollé dibuixa un panorama molt complet dels traductors i poetes autors de versions que parteixen sobretot de traduccions angleses i franceses. En aquest cas, a diferència del context decimonònic en què Roure publica la seva *Ilíada*, el sistema cultural català, marcat pels canvis determinants que van suposar el modernisme i, especialment pel que fa a la traducció, el noucentisme, incorpora les versions de poesia xinesa sense connotar l'apropament indirecte de cap matís despectiu, sinó ben al contrari. Poetes com Apel·les Mestres, Marià Manent, Josep Carner o Joan Ferraté presenten sovint les seves versions de poesia xinesa com a obra pròpia elaborada a partir de les traduccions en altres llengües, i no pas com a traduccions. El cas segurament més paradigmàtic és el de Marià Manent: de la totalitat dels seus poemes, 70 textos són creacions originals, mentre que més de 150 són versions indirectes dels clàssics xinesos.

Altres literatures que han arribat als lectors en català per via indirecta són la noruega, la polonesa i la russa. Pel que fa a la primera, la incorporació al català d'un autor tan determinant per als models literaris modernistes com Ibsen arriba mitjançant el francès i l'alemany. Carolina Moreno, traductora d'Ibsen a partir del noruec, repassa retrospectivament les traduccions indirectes que se n'han fet, i comenta alguns aspectes de les que Feliu Formosa va fer a partir de versions alemanyes, especialment en allò que afecta les

necessitats específiques d'un text dramàtic. Moreno, que va revisar els trasllats indirectes amb Feliu Formosa per a la reedició, valora l'èxit d'aquesta traducció indirecta, que atribueix al talent i l'experiència de Formosa com a escriptor, traductor i home de teatre.

En segon lloc, Bożena Zaboklicka presenta les traduccions de l'obra de l'escriptor polonès Henryk Sienkiewicz. En aquest cas, les traduccions indirectes tant al català com al castellà van ser extraordinàriament prolífiques a causa del gran èxit editorial de Sienkiewicz, que el converteixen en l'autor polonès més publicat a l'Estat espanyol. No és estrany, doncs, que el resultat de les traduccions sigui d'allò més bigarrat: Zaboklicka comenta adaptacions, versions, mutilacions i alteracions del text de tota mena, d'entre les quals en sobresurt l'ús ideològicament interessat que se'n va fer alguna vegada amb la finalitat d'identificar la literatura de l'autor amb la militància catòlica.

En tercer lloc, l'estudi d'Ivan Garcia Sala se centra en l'estratègia seguida per la col·lecció «Biblioteca Univers», dirigida per Carles Soldevila a l'Editorial Catalònia, per tal d'emascarar les traduccions indirectes: la creació d'una traductora fictícia, de nom Olga Savarin, que va signar nombroses traduccions del rus a quatre mans al costat d'un traductor català. Tot i que la literatura russa es traduïa indirectament al català des del final del segle XIX, durant els anys vint la canonització de Dostoievski a Europa motivà la reivindicació de traduccions directes, encara més tenint en compte les crítiques que rebien moltes versions franceses que sovint mutilaven i alteraven substancialment els originals. Aquest fet explica la invenció d'una traductora que convidava el públic a pensar que les traduccions eren directes i que creava, per tant, un producte editorial amb el valor afegit (però fraudulent) de la traducció directa al català.

Finalment, l'estudi de Jordi Mas López i Alba Serra-Vilella que tanca el volum està

dedicat a un període molt ampli, comprès entre el 1904 i el 2011, i analitza quantitativament les traduccions directes i indirectes de literatura japonesa al català. En primer lloc, els autors comparen les dades tenint en compte els gèneres que s'han traduït, les llengües de partida per a les traduccions indirectes i les traduccions directes. Aquesta anàlisi els permet constatar que el volum més important de traduccions s'ha produït en els últims anys, ja entrat el segle XXI, quan la narrativa japonesa sembla que ha començat una «invasió subtil» del panorama editorial en català, en paraules del traductor Albert Nolla. És també en els últims anys que trobem reflexions o justificacions dels traductors del japonès sobre la seva tasca, tal com analitzen els autors a la segona part de l'estudi.

Així, doncs, el volum que tenim a les mans és una aportació pionera en els estudis de traducció. La varietat de les contribucions que s'hi apleguen il·lustra la complexitat d'una pràctica com la traduc-

ció indirecta i posa en relleu el paper que juga en la configuració d'un sistema cultural. Un cop superats els prejudicis simplificadors que citàvem al principi, i que redueixen la traducció a una activitat subsidiària que no fa sinó empobrir originals, caldria tenir en compte la mediació indirecta des de diversos àmbits d'estudi. Com indiquen els editors del volum, poden sentir-se interpel·lats tant els especialistes que parteixen de perspectives diacròniques com són la història literària i de la traducció, com els que parteixen de la perspectiva sincrònica de la traductologia. El llibre que ens ocupa és sens dubte una bona porta d'entrada a aquest aspecte de la comunicació entre cultures i una mostra excel·lent del seu impacte en l'àmbit català.

Pep Sanz Datzira

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Traducció i d'Interpretació

